

EL DRAMATURG SIXT VERAY, CANONGE DE LA CATEDRAL DE GIRONA, EN EL CONTEXT DE LA REPRESENTACIÓ DE LA PASSIÓ A CELRÀ (1703)

PEP VILA

En el marc del congrés multidisciplinar dedicat a l'estudi de diversos aspectes de la Catedral de Girona, organitzat per l'IEG, voldria descriure una passió dramàtica catalana, de principis del segle XVIII, de la qual fou arranador i/o copista el canonge de la catedral de Girona Sixt Veray i Clar, natural de Celrà. Posseïm ben poques dades biogràfiques d'aquest clergue i escriptor, que va nèixer a Celrà el 29 de setembre del 1665.¹ Sabem que el 21 de març de 1697 fou nomenat coadjutor del canonge Jaume Burgués i que va morir el 26 d'octubre de 1735, possiblement a Girona. Sixt Veray era administrador de la pabordia de juny entre 1725 i 1726. Segons el cronista Sulpici Pontich,² fou sepultat davant la capella de Sant Jordi i Sant Dalmai. El seu nebot Francesc Veray i Fuster,³ també canonge de la Catedral de Girona, vicari general de la diòcesi, escriptor, mort el 1801, va escriure l'any 1752 una obra hagiogràfica

¹ "Vuy, als vint-y-nou del mes de setembre del any mil sis-cents sexanta-y-sinch, per mi, Sixt Calvet, prevere y sacristà de la Isglésia Parroquial de Sant Feliu de Salrà, fonch batejat en las fonts baptismals de dita isglésia Sixt Miquel Tou Pau, fill lilegítim y natural de Francesc Veray, pagès de dit lloch, y de Anna, de aquell muller. Foren padrins Josep Guinart, fadrí, de Salrà, y Marcè Anna Miquel y Soler, muller de Francisco Miquel y Soler, ciutadà honrat de Girona" (Baptismes, B2 de Celrà, fol. 114r).

² *Episcopologi y sèrie dels Prebendats*, fol. 405. Actualment és el manuscrit 105 de l'Arxiu Catedralic de Girona.

³ Quan Tomàs de Lorenzana va arribar a Girona, el dia 13 de juny de 1775, va disposar com a vicari general de Francesc Veray, el qual ja havia estat provisor i vicari general del bisbe Palmero fins la seva mort en 1772 (Josep Maria MARQUÈS, «Tomàs de Lorenzana, bisbe de Girona, un funcionari benefactor (1775-1796)», dins *Il·lustració i jansenisme a la Catalunya del segle XVIII*, Joaquim M.

sobre els patrons de l'església de Celrà: *Història dels Gloriosos màrtirs de Christo S. Sixt y S. Tovald, les relíquies dels quals descansen en la Iglésia Parroquial de Celrà, en lo Bisbat de Girona*. Per tal de conèixer millor el funcionament intern de la Catedral de Girona durant el segle XVIII, ens són útils en aquesta avinentesa el treball de Montserrat Jiménez, *L'església catalana sota la monarquia dels Borbons. La catedral de Girona en el segle XVIII*⁴ i el volum col·lectiu *Girona a l'època de la Il·lustració*.⁵

EL MANUSCRIT

Aquesta obra pertanyia al fons de la biblioteca de la família Veray de Celrà fins que, fa uns pocs anys, l'arxiu i els llibres de tots dos canonges, conservats a Can Veray, es van repartir entre els seus familiars i, en bona part, es van malvendre. Actualment aquest document forma part del fons de manuscrits de l'Arxiu Municipal de Girona. A l'Arxiu Històric Comarcal de Girona es pot consultar una part de la documentació de l'arxiu patrimonial de la família Veray,⁶ adquirit per l'Ajuntament de Celrà, que el té custodiat en aquest centre en qualitat de dipòsit.

DESCRIPCIÓ DE L'OBRA

Aquesta obra, com moltes altres que han sorgit en els darrers anys als nostres arxius i biblioteques, s'afegeix a la llarga llista de peces de teatre popular i devot que demanen ser estudiats en el context de la passió catalana dels segles XVII i XVIII. Sabem que aquesta s'estructura a mitjan segle XVII i que

Puigvert i Solà (ed.), Eumo, Vic, pàgs. 19-20). Alguns detalls de la vida de Francesc Veray es poden resseguir en el llibre de Narcís Maria AMICH, *La parròquia de Celrà*, Celrà, 1993, pàg. 45.

⁴ Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.

⁵ Quaderns del Cercle, Girona, 2001.

⁶ *Veray de Celrà (1208-1888)*. Catàleg. 12. Fons Patrimonial integrat l'11-6-1998. L'any 1384 ja trobem un Bonanat Veray, prevere del Capítol de la Seu de Girona. En fer testament l'any 1401, elegí sepultura a la galilea de la seu de Girona.

⁷ *Còdex* equival aquí a *plec*. Veray numera els plecs del manuscrit.

agrupa, en tres actes bàsics, els principals moments de la passió i mort de Jesús. Deixant de banda les lloes o introduccions, sempre movibles i canviants, el primer acte va des de l'anada dels deixebles a Jerusalem fins que Pilat sentència Jesús; el segon conté els planys de la Verge, la presència de Joan i les Maries, l'escena de la crucifixió. El tercer, gairebé com una peça autònoma, constitueix el *Davallament de la Creu*.

El gran nombre tant de manuscrits conservats com d'impresos, principalment dels segles XVIII i XIX, dificulta la seva anàlisi. En aquesta obra, al costat d'alguns episodis que ens són coneguts, perquè els he trobat copiats en llibrets impresos de la passió, n'hi ha d'altres, com la lloa inicial o prefaci i la final, redactada en dècimes, fragments del jutjament, la presa, la crucifixió i el davallament de la creu, que no figuren en cap dels models de la passió consultats; per això he decidit, com a primer pas, fer una descripció d'aquest nou text manuscrit, que amplia el ventall de textos dramàtics de la passió.

[Passió]. 68 folis. Enquadernada en pergamí. La coberta reaprofitava una pàgina d'un còdex musical. Mides: 170 x 213 mm. Ref. 849.9. PAS. R. 9858

El contingut d'aquesta obra és el següent:

Fol. 1r. *Codex primus*.⁷ Fol. 12r. *Codex 2*. Fol. 24r. *Codex 3*. Fol. 36. *Codex 4*.

Fol. 1-4r. **Prefàcio**: *Gran és esta ma empreza (codex primus)*

Fol. 4v. En blanc.

Fol. 5- 17r. *Èntran Nostra Senyora y Magdalena*: *Mària: Filla mia Magdalena, fidel llum de nostra salvatió, anomenat cotunebro. Despediment de Jesús y de Maria*.

Fol. 17r-17v. [Entrada de Jesús a Jerusalem]. *Ab ira*,⁸ Jesús[s] a cava[ll] ab una somera en pèl ab son pollí y sos deixebles; darrera, per la letra⁹ [sic] del catafal aixiran los de Hierusalem amb rams, palmas, flors, y llançaran las capas per terra devant Jesús y cantant "Onsa,¹⁰ fill de Davit".

Fols. 17v-21v. **Jornada primera**. Ixen Annàs, Caifàs, Simon, Raban, Aquias, Sabat, Rosbofim, Butifar, Rifar, Josef, Joram, Egras, Nicodemus, Diarabís,

⁸ L'original diu *ab ira*, segurament per *ara irà* o *anirà*.

⁹ *Per l'eltra*: per *per l'altra* [part del cadafal].

¹⁰ *Per Hosanna*.

Jereas, Rabnit, Josafat, Tolomeu, Seras, Mesa, Semet, Cayfé, porter. Lo porter obra la porta y tots èntran y se aséntan al Consell.

Simon: *Onrats senyors, savis grans.*¹¹

Fols. 22v-32r. *Sena segona*. Jesús: *Deixebles meus, és menester aparellar.*

Fols. 32r-39. **Jornada segona**. *Cena*¹² *primera*. Ix Annàs, Simon, Raban, Aquias, Sabat, Rifar, Rosbofím, Josep, Joran, porter. Se asséntan.

Fols. 39r-40r. *Sena tercera*. Ix Pera, gemegant y plorant y tremolant.

Pera: *O Déu meu!, ay, gran traydor!*

Fols. 40r-41v. *Sena quarta*. Íxan Anàs, Simon, Cayfàs, Raban, Aquias, Sabat, Rosbofin, Rifar, Joseph, Joran, porter. Se aséntan.

Caifàs: *No puc creura sia així.*

Fols. 41v-42r. *Sena quinta*. Ix Judas, tot alterat.

Judas: *Ó trist de mi! Ay!, què faré?*

Fols. 42r-44v. **Jornada tercera**. *Cena primera*. Íxan Pilat, Egeras, Nicodemus, Diarabís, Serca, Rabnit, Josefata, Tolomeu, Seras, Messa, Samech, Cayfé per una part. Ix Tribuno y Jesús, ab tota la turba per l'altra part. Pilat y lo consell se asséntan a la taula.

Pilat: *Quina ocasió teniu.*

Fols. 44v- 46r. *Sena segona*. Íxan Herodas, Raban, Aquias, Joran, Sabat, Rosbofím, Rifar, Josep, porter. Se asséntan.

Herodas: *En aquellas conclusions.*

Fols. 46r- 59r. *Sena tercera*. Íxan Pilat, Simon, Raban, Achias, Sabat, Rosbofin, Putifar, Rifar, Joseph, Joran, Egras, Nicodemus, Diarabís, Jareas, Rapnit, Josefata, Tolomeu, Teras, Rapnit, Josefata, Tolomeu, Teras, Messa, Samech, Cayfé, porter. Se asséntan.

Pilat: *Jo voldria d'ell aplacar.*

Fols. 59r-67v. **Devallament de la creu**. Íxan Pilat, Nicodemus, Joseph Alberhimatia, Centurió, dos soldats. Pilat se assenta en la cadira.

Nicodemus: *Aquí venim, senyor Pilat.*

Fols. 67v-68v. **Últim loa**. *Dècimas*.

Fols. 67v. *Hec carmina conscripta sunt a me, Sixto Veray, cultor literarii.*

Sabem que a mitjan segle XVII, si no abans, s'estructura la passió

¹¹ Dono el primer vers de cada escena.

¹² Enteneu 'escena'. Possible llatínisme, equivalent al llatí "scena". El dramaturg menorquí Antoni Febrer i Cardona (Maó 1761-1841) utilitzava sistemàticament el mot "cena" en les rúbriques de les seves obres dramàtiques.

dramàtica catalana que ha arribat fins els nostres dies. En ser diversos els manuscrits siscentistes i setcentistes de la passió catalana, alguns dels quals van ser analitzats per Josep Romeu, es fa difícil de classificar, sense un estudi rigorós, aquest nou text copiat pel canonge Veray. Fins no fa pas gaire només coneixíem una versió censurada del segle XVII de la passió, la que es conserva a la Biblioteca Nacional de Madrid (ms. 16295), copiada per dos escriptors a mitjan segle XVII. Darrerament s'ha editat un altre text, el d'una passió del 1684, procedent d'Olot.¹³ Sabem però que n'hi ha més. Aquesta obra de Sixt Veray, de principis del s. XVIII, ofereix algun episodi de personalitat independent, que no respon als textos coneguts fins ara. Ens manca un inventari complet dels passatges i parlaments manuscrits conservats i la vinculació d'aquests amb el grup d'impresos passionístics, editats a partir de 1753, molt abans que el trinitari fra Anton de Sant Jeroni arrangés el text de la Passió del 1773, a partir de versions més antigues de caire tradicional.¹⁴ La majoria d'aquests impresos no són ben datats. Ja hem fet notar que l'obra de Veray és coetània de la representació celranenca.

Transcriu un breu fragment de la *presa* de l'obra, en la qual Judes, desesperat per haver traït Jesús, recita el seu plany, on mostra el seu penediment per la falta comesa, explica la llegenda¹⁵ de la seva atzarosa vida: l'incest amb la mare, l'assassinat del pare, la seva traïció a canvi de diners. Juntament amb Judes, apareix la figura del diable, el company de viatge que li interromp el monòleg i que desitja arrossegar-lo a l'infern. La llegenda de la vida de Judes ja apareix, en català, a la primera meitat del segle XIV, en els fragments conservats de l'anomenada Passió Didot. En la passió que copia Veray a principis del segle XVIII, la llegenda s'ha perpetuat, escrita en noves rimades, ver-

¹³ Llegiu-la a Pep VILA, *Una passió olotina medieval*, Diputació de Girona, 2001.

¹⁴ *Representació de la sagrada passió y mort de Nostre Senyor Jesus-Crist, novament corregida y regulada conforme a lo que los quatre sagrats evangelistas y sobre ells los interpretes, nos ensenyen de aquesta may ben ponderada finesa. Per lo M. R. P. Fr. Anton de Sant Geroni, predicador en lo convent dels Pares de la Santíssima Trinitat Descalços de la ciutat de Barcelona. Va anyadit al principi la conversió de la Samaritana y de la Magdalena, la entrada de Christo en Jerusalem, lo despediment de Jesús y Maria; y al ultim la triüfant Resurrecció de Christo Senyor Nostre. Representada en Manresa per alguns devots de aquest divino misteri, en tots los dijous y festas de la Quaresma.* Ab llicència. Barcelona: En la estampa de Rafel Figueró, s/d.

¹⁵ Vegeu la terrible llegenda de Judes en el context de les passions dramàtiques catalanes, "La llegenda de Judes Iscariot en el teatre català i occità. Assaig de classificació de les passions dramàtiques catalanes" dins J. ROMEU, *Teatre Català Antic*, I, Barcelona, Curial - Institut del Teatre, 1994, pàgs. 97 i ss.

sos octosíl·labs de rima apariada. La font primera d'aquesta narració podria ser la *Legenda aurea* de Iacoppo de Varazze. Llegim-ne el text transcrit per Veray:

Sena quarta. *Ix Judas, tot alterat.*

JUDAS

Ó trist de my! Ay!, què faré?,
ningun consell pendre poré,
que aquell Senyor tant vardader
a mor l' é trahit per lo diner,
lo qual tant me avia ell honrat
y en son col·legi congregat.
Y jo, malehit, desventurat,
no l' ay he¹⁶ gens regrasiat.
Sempre me avia tant amat
y jo per diners lo he donat.
Per so, consell no dech trobar,
ni·l dech pendra ni demanar.
Ó mon senyor y criador,
de tot lo món governador,
que així vos aja jo trahit
y al diable he servit!

Ix lo diable de una part del catafal y sempre ne yxirà fum, ab altre que faran visatges (sic).

JUDAS

Ó Llucifer!, diable gran, (*Li va darrera*)
la ànima y cos te encoman;
puix que ja no he remey,
ara estich a ton servey.

¹⁶ Entenem: "l'hei n'he regraciat". *Hei* es una variant d'*hi*.

DIABLE

En aquest punt vindràs ab my, (*Va saltant*)
y algun altre de aquí...

JUDAS

Ara mateix vos contaré¹⁷
las maldats que fetas he,
y atents tots estareu,
dient-vos lo que oireu.

DIABLE

No estigas de predicar,
que a l'infern te faré cremar.

JUDAS

Primerament vos vull contar
que mon pare vaig matar.
Y després vos contaré
altras maldats que feta[s] he.

DIABLE

A l'infern té portaré,
y a tots lo que aquí veuré.

JUDAS

Al cap de temps, prenguí muller (*li siula*)
ab ma mara, assò és ver.
Dormí ab ella carnalment,
així com fa tota la gent.

DIABLE

Lo llit ja està aparellat:
a l'infern, tot abrasat!

¹⁷ Aquest passatge i els que vénen a continuació es troben també, amb variants, en el manuscrit núm. 24 de la Biblioteca Universitària de Barcelona, copiat el 1745 a Manresa.

JUDAS

Tot assò fora no-res
envès¹⁸ un altre que n'he comès, (*li pega ab la cua*)
que lo meu Senyor he trahit.
Sert, bé-n dec esser punit.

DIABLE

No-t faltará lo que és teu
y tots vosaltres ho veureu.

JUDAS

Mirau, senyors, com me mena pres, (*acció de mans*)
no dec viure un die més.
Mal die fonch y malvat
lo die que fonch engendrat.
Ó tris[t] de mi!, cruel,
com no vinguí un llamp del cel
sobre mi? Me agué mort¹⁹
y no aguera fet tan gran pecat.

DIABLE

Ja cremaràs en aquest punt,
cos y ànima tot junt. (*Alirets.*)

JUDAS

La sepultura que jo tindré
ara mateix prest l'auré.
Tots los dimonis [h]y seran,
la ànima y cos s'enportaran.

DIABLE

Axò estich jo aguardant.

¹⁸ *envès*: per *envers* 'en comparació'.

¹⁹ Falla la rima.

JUDAS

Ab altres d'equí esperant. (*Visatjes.*)

DIABLE:

En lo infern, lloch tenebrós,
no-t faltaran sinó dolós.

JUDAS

Seré allí molt tormentat.
(*Se acòstan al infern.*)

DIABLE

Y per tu no [h]y haurà pietat.

JUDAS

Aquí me vull jo anar a penjar.

DIABLE

Jo t'ajudaré escanyar.

JUDAS

Ó tentador, diable gran!,
(*se posa lo dogal al coll*)
ànima y cos te encoman,
que te la'n vullas aportar
en lo infern, sens més tardar.
(*i lo lliga-l coll*)

DIABLE

Judas malvat, ab mi vindràs,
en lo infern cremat seràs. (*se penja*)
Puix às venut lo Redemptor, (*y lo diable li salta demunt*)
jo-t serviré de bon cor.

Tots cauen dins lo infern i ne ix foch y fum, y fan...

Possiblement, Sixt Veray va passar en net i en part va reescriure, un

dels nombrosos textos que es representaven a Girona a la fi del segle XVII o a principis del segle XVIII, prova de l'èxit que tenien aquest tipus d'espectacles. Malgrat les nombroses crítiques de les autoritats civils i religioses i les prohibicions eclesiàstiques²⁰ entre els segles XVI i XIX, la passió, el drama popular català per excel·lència, al costat del teatre de sants i de pastorets, va continuar representant-se a tot el nostre domini lingüístic. De Girona, mare de les cerimònies, posseïm diverses dades interessants a les *Constitutiones Synodales* publicades pel bisbe Miquel Pontich (1691). Joan Margarit, el 1543, ja va manar que ningú no fes representacions sobre la Passió o sobre altres misteris divins sense permís exprés.²¹ En 1684, el bisbe Sever Auther²² va interdir les representacions dels pastorets i d'obres de Setmana Santa a dins de les esglésies. En 1685, el Concili Provincial de la Tarraconense prohibeix

²⁰ Vegeu J. ARTÍS, "El misteri de la Passió als teatres barcelonins", dins *Tres conferències sobre teatre retrospectiu* (Barcelona, 1933); Mercè DEXEUS DE MOLL, "La inquisició i la Passió Barcelonina de l'any 1799", *Estudis Romànics* 16, Barcelona, IEC, 1971-1975, pàgs. 153-161; Ramon PINYOL, "Notes sobre la persecució eclesiàstica del teatre romàntic religiós a la diòcesi de Barcelona en el segle XIX", dins *El Segle Romàntic. Actes del Col·loqui sobre Àngel Guimerà i el teatre català al segle XIX*. El Vendrell [1995]. Diputació de Tarragona, Tarragona, 2000, pàgs. 651-664; Real Cèdula de 1765, que prohibeix la representació pública d'autosacramentals, comèdies de sants i actes del Corpus.

Hermenter Martí (1767-1826), rector de Gurb (1803-1825), que simpatitzava amb el corrent il·lustrat i reformista de l'església del seu temps, va deixar escrit en el seu llibre *Catecisme de les Festes*, 1818 (Edició facsímil amb una introducció de Salvador Bardulet i Palau, Vic, Arxiu, Biblioteca i Museu Episcopals, 1989, pàgs. 88-89), el rebuig que sentia per les representacions de la passió com a transmissores de fe i de cultura eclesial: "Tenim los evangelis traduïts al idioma castellà en un petit volumen. Per aquest poden meditar la Passió los que entenen aquell idioma; y los que no, poden fer-se-la llegir y explicar o traduir en català per los primers, dels quals sempre o casi sempre-s troba algun fins en las parròquias rurals. No faran sens profit la meditació per un llibre tant bo e, instruïts per ell, no se exposaran a pèndrer com a cosa de fe lo que no és tal, perill de no poca consideració, y per lo que he oït a thedlechs dels majors de nostre Principat, que deixant a part las prohibicions del Sant Ofici y altras rahons poderosas, reprobàvan altament que-s representàs la passió de Jesuchrist segons composicions en llengua vulgar. En efecte, .ls autors de aquestas o versificadors acostúman mesclar en ellas històrias fabulosas e invencions de son ingeni, que-l poble escolta y creu del mateix modo que lo que-ns refereixen los Sants Evangelistas, y corre una en llengua catalana en què-s pòsan en boca de Maria Santíssima enrahonaments a son fill que no pot suggerir a ningú sinó una sabiduria mundana y carnal, y tant agenos dels sentiments que inspira la Fe que, per haver comensat a parlar sant Pere de un modo semblant, se'l tragué Jesuchrist del devant dient-li que era un Satanàs".

²¹ Vegeu Josep Maria MARQUÈS / Pep VILA, "Llicències i permisos de representacions teatrals en les comarques gironines de la Contrareforma", *Arxiu de Textos Catalans Antics* 19, Barcelona, 2000, pàgs. 481-502.

²² Representationes Natalitii, et Passionis Domini nostri Iesu Christi in Ecclesiis, neque in Processionibus minime fiant, et ab iis puellae vestibus albis circumamictae absistant, neque fiant tripudia, vulgo *los Cavallets* (*Constitutiones Synodales Diocesis Gerunden.*, Libre III, títol 14, cap. 6, pàg. 252).

la representació de la Passió i dels Pastorets.²³ En 1717, un altre Concili de la Tarraconense, aquest presidit pel bisbe Miquel Joan de Taverner,²⁴ veda els aldarulls, la contractació de béns i les representacions a les esglésies. En 1752 Pere de Copons, entre altres mesures, prohibeix absolutament la música de teatre.²⁵

Un poc més tard, Michel Pontich²⁶ (1689) prohibia les “representaciones ad vivum Passionis D. N. Iesu Christi, vulgo *la Presa*, nec illius depositionis a Cruce, neque intra neque extra Ecclesiam”. L'espectacle sacre de la passió, el que s'escenificarà a Celrà, havia estat prohibit a les sinodals de 1703.²⁷

²³ “Manem, amb aprovació del sacre concili, que ni en la nit del Nadal del Senyor ni en altres dies de festa, sia del Corpus o de la Setmana Santa, hom no faci en les esglésies representacions del Naixement de Nostre Senyor Jesucrist ni d'un altre misteri a la manera teatral, ni tampoc processons en les quals la Passió del Senyor, sigui representada al viu per persones, tot i que en altres circumstàncies les representacions d'aquests tipus semblen pietoses i lloables, perquè sovint són indecoroses i es duen a terme indecentment. Els rectors i els altres qui tenen cura d'ànimes que permetessin de fer representacions d'aquestes a les esglésies, els condemnem per aquesta constitució a la pena de suspensió durant dos mesos” (José Sanchiz, 1685). Text traduït i publicat per Josep Maria MARQUÈS, *Concilis Provincials Tarraconenses*, Barcelona, GEC, 1994, pàgs. 160-161.

²⁴ “Colloquia, deambulationes, strepitus, vociferationes, actiones profanae, scenae, et contractus in Ecclesiis fieri prohibentur” (*Constitutiones Sacri Concilii Provincialis...*, Girona, 1718, const., 26).

²⁵ J. M. MARQUÈS, *Concilis...*, op. cit., pàg. 161.

²⁶ *Repraesentationes Passionis seu depositionis a Cruce ad vivum D. N. Iesu Christi, nec intus nec extra Ecclesiam fiant* (Girona, Miquel Pontich, 1689. *Constitutiones Synodales Diocesis Gerunden*, Libre III, títol 14, cap. 8, pàg. 254). Vegeu l'article de Josep Massot i Muntaner, “Supervivència del teatre català antic” dins *Estudis Romànics* 10, 1962-1967 [1968], pàg. 94.

²⁷ Llegim l'edicte que, el 4 de maig de 1702, va dictar el Bisbe de Vic prohibint la representació de la passió, balls de camelleres i les armes a l'església, a la seva diòcesi:

Edicte.— *En què se prohibeixen las comèdias de la Passió de Christo Sr. Nostre, las camalleras, y les armes en la iglésia.*

Nós, Don Antoni Pascual, per la gràcia de Déu, y de la Santa Sede Apostòlica Bisbe de Vich y Concell de sa Magestat, avent tingut notícia com en aquest temps sant de Quaresma ab motius de pietat y devoció del Santíssim Sagrament y de Maria Santíssima, etc., se introdueixen en diferents parròquias abusos grans y ofensas contra Déu Nostre Sr., y en altres se fan comèdias o representacions de la Passió y mort de Christo Sr. Nostre y balls dits *camalleres*, en què los fells acapten y van per las casas de la parròquia aplegant ous, diners y altres cosas, y ab eixa ocasió menjen y behuen contra la forma del dejuni, se eturen [*sic*] lo diner que acapten y se succeixen rinyas, pendèncias y malas voluntats, en grave dany de ses consciències. Y desitjant en quant pug[ue]m reduhir los faels a la major observància y cumpliment dels preceptes de nostra Santa Fe cathòlica, y en execució de las constitucions Provincials de Tarragona y Synodals de aquest Bisbat, ordenam y manem que des de ara en avant ninguna persona, de qualsevol grau o condició sia, se atrevesca a fer comèdias o representacions de la Passió de Christo Sr. Nostre en las iglésias o fora de ellas, ballar o fer camalleras en los dies de Divendres y Dissapte sant, die de Pasqua, si en altres, en pena de deu lliuras per quiscun que contrafarà ha aquest nostre mandato (que aplicam per la obra de la Iglésia) y en subsidi de excomunicació major.

LA REPRESENTACIÓ DE LA PASSIÓ A CELRÀ (1703)

Malgrat els continus entrebancs que posaven les autoritats eclesiàstiques perquè aquests textos passionístics no pugessin als escenaris, el cert és que el Dijous Sant del 1703 es va representar a Celrà l'episodi de la Presa.²⁸ Si hem de fer cas dels testimonis citats a declarar, aquest espectacle va tenir una gran capacitat de convocatòria. Donat que Sixt Veray, que era de Celrà, vila on va fer-se aquesta representació, havia redactat un manuscrit passionístic a principis del XVIII, que fins fa pocs anys s'ha conservat a la casa pairal dels Veray de Celrà, em pregunto si fou un fragment d'aquesta obra, d'aquest text, el que uns veïns del poble van representar en un cadafal al cementiri, sense el preceptiu permís eclesiàstic.

Pel que fa a l'aixecament d'un cadafal, desconeixem tots els aspectes organitzatius de la funció, com ara el muntatge, la distribució d'elements escènics, el cost de l'obra, qui van ser els responsables del vestuari, dels actors i de les decoracions, dels efectes especials i de l'*atrezzo*, i el cost de l'obra. Hauria estat molt interessant poder reconstruir l'espai escènic, l'organització de l'espectacle, poder-ne llegir el text sencer.

EL PROCÉS CONTRA ELS REPRESENTANTS DE LA PRESA

A través de la sèrie de processos conservats a l'Arxiu Diocesà, inventariats per Josep Maria Marquès,²⁹ he pogut documentar algunes interioritats

Publicam de nou los edictes en què havem prohibit lo portar armas en la iglesia y cementiri sots las mateixas penas que en aquells se contenen y per a què sia notori a tots, manem als rectores, domers, pabordes y demás curats d'aquest Bisbat que havent rebut aquest nostre mandato lo lligian en los offertoris de las missas matinal y major del dia primer de diumenge o festa manada, y luego després lo envien a la altra parròquia, conforme lo ordre y lo cùmplan així tots y cada hu, en pena de excomunicació. Dat en Vich, als 4 de maig de 1702 - A. Bisbe de Vich. Per manament del dit Ilm. y Rm. S. Isidro Pontí, prebere, notari públich y escrivà de la Cúria del Vicariat Eclesiàstich de Vich. S. C. (*Butlletí del Centre Excursionista de Vic* 31 (abril-juny, 1919), pàgs. 80-81).

²⁸ Tenim notícia de la representació de la *presa* en diversos escenaris durant els segles XVIII i XIX: Banyuls dels Aspres, Mieres, Sant Esteve d'en Bas, etc.

²⁹*Processos dels segles XVI-XVIII. Arxiu Diocesa de Girona*. D'Isidre Llauro, Pere Nato i F. Serradell (1617-1622) i (1680-1716). Núm. 4976. El fiscal contra els representants de la Passió de N. S. J. de Celrà, prohibida a les sinodals, 1703. En aquest arxiu, hi trobem també un altre expedient d'aquestes característiques, menys interessant que aquest, en el qual el fiscal actua contra diversos parti-

d'aquesta representació.³⁰ La lectura del procés m'ha permès saber que el vicari general de la Cúria de Girona, que era jutge en la seva competència d'oficial diocesà, va actuar contra un grup d'aficionats que, la tarda del Dijous Sant de l'any 1703, ara ha fet 301 anys, van escenificar la Presa al cementiri de Celrà, en un poble que en 1718 tenia 506 habitants. Una vegada tancat l'expedient, llegim a les conclusions del procés que el representant de la Cúria va imposar una multa de 50 ducats d'or, destinats a obres pies, a aquests veïns, *per no obeir les Constitucions Sinodals ja esmentades*. També van excomunicar-los, encara que el procurador dels afectats va presentar un recurs, que no sabem com va acabar. Es mostren d'acord a pagar la multa, però això de les excomunicacions ja són paraules majors. L'argument del defensors dels encausats és que si l'Església és mare de tots, aquesta institució no pot deixar de banda uns quants dels seus fills. La lectura d'aquest procés mostra el poder i la força que tenien els representants de l'Església a l'Antic Règim, davant d'un grup de celranencs que, sense ànim de burla, no havien fet res més que continuar aquesta esponerosa tradició de representar el drama passionístic.

Pels detalls que donen els testimonis interrogats, sabem que l'obra representada constava d'una lloa o un pròleg addicional i el passatge de la *Cena* i la *Presa de Cristo*, un dels actes fonamentals de la passió, que comprèn des de l'anada dels deixebles a Jerusalem fins que Pilat dicta la sentència. La llargada d'aquests tipus d'obres obligava als directors de l'obra a fraccionar el text en diversos actes o escenes perquè aquest fos més representable i l'obra no es fes massa pesada.

El lligall consultat permet resseguir amb detall la investigació de Francisco Malloll, procurador fiscal de la cúria eclesiàstica de Girona, al qual li arriben notícies d'aquesta representació. Per això, obre un procés informatiu contra els denunciats, que el dia 5 d'abril de 1703, Dijous Sant, es van atrevir a representar la *Presa de Nostre Senyor Jesucrist*. Encara que el fiscal

culars de Lledó sobre prohibició de representar la Passió, en 1690. Vegeu, processos de Fèlix Brusi (1667-1699), núm. 608/18 (Vegeu apèndix). Les col·leccions de processos tenen el nom de l'escrivà major de la cúria eclesiàstica que ordenava les sèries.

³⁰ He ordenat les diverses peces de l'expedient segint un ordre cronològic, que no és el mateix que figura dins del lligall. Tal com explica Josep Maria Marquès en la introducció al catàleg de processos dels segles XVI-XVIII de l'Arxiu Diocesà de Girona: "Una peça recent es posava i cosia damunt de la seva precedent, i no dessota, com ho fariem nosaltres. Per exemple, les proves testificals i documentals, es situen davant del procés principal, on consta la introducció de la demanda, i, per tant, on es precisa l'objecte d'un plet" (pàg. 5).

esmentí d'ofici que la representació es va fer en certa plaça o lloc públic del lloc de Celrà³¹, davant de tot un poble enfervorit, en realitat quan llegeixes tot el procés sencer, t'adones que els testimonis cridats a declarar situen l'escenificació en el cementiri³² del poble, situat al costat de la plaça de l'església de Celrà, en el lloc que avui tots coneixem per Plaça de Catalunya. En cap moment de l'interrogatori se'ns diu qui fou el director o responsable de fer pujar aquesta obra a un escenari. El primer encausat és Josep Pou, carnisser, que en l'obra feia de Jesús, el paper més important i emblemàtic de la representació. Entre els citats a declarar figura també Feliu Llach, llicenciat, que feia el paper de sant Joan, i Thou Mercader, estudiant i mestre del lloc de Celrà. Com veurem, alguns dels primers celranencs cridats a declarar ocupaven llocs de responsabilitat en l'administració del poble. Per la informació facilitada pels diferents testimonis, que expliquen els papers dramàtics que feia cadascú, podem reconstruir les escenes de la passió representada a Celrà:

- Pròleg
- Passatge de la Cena, amb la presència de Maria Magdalena, que fa la unció a Jesús
- Comiat de Jesús i Maria
- Presa i jutjament de Crist pels membres de la sinagoga. En l'escena de la temptació i desesperació de Judes, hi sortia la figura del dimoni, que hem vist que també apareix en la passió de Sixt Veray.

Heus aquí l'encapçalament que figura en l'expedient incoat de denúncia, en el qual el fiscal demana informació dels fets succeïts:

F. 2r. "A notícia del venerable procurador fiscal de la present cort eclesiàstica de Girona ha pervingut fama pública referint que, en la nit del dijous de la Setmana Santa proppassada, no haurían duptat algunas personas de las quals no-s sap fins ara lo nom, representar en certa plaça, carrer o altre part pública del lloch de Celrà y públicament, davant de tot lo poble al viu la

³¹ A la portada del procés llegim: "in platea publica loci de Celtra. Originale processus...".

³² Alguns dels permisos de representacions o llicències que diversos pobles del bisbat demanen autorització al bisbe per poder representar misteris, deixen ben clar, en el cas de la passió, que si es representen el Dijous Sant ho faran en el cementiri, si és el Divendres a la tarda, podran fer-ho dins l'església. Vegeu, Gabriel ROURA I GÚBAS, "Algunes representacions de *Misteris*", *Punt Diari* (2-4-1980).

“presa de Christo Senyor” o altre part de la passió de Ell. Y com ab lo sobre-dit fet hagen incidit en la excomunicació proferida contra los fahents semblant representació, en lo capítol 8, títol 24 de *Religiosis Domibus* en lo llibre 3 de las Sinodals del present Bisbat, per tant y altrament lo dit procurador fiscal, fent de ditas cosas denunciació, demana y (f. 2v) suplica esser rebuda informació de aquellas y de las personas [*que*] feren dita representació eo comètrer aquella. Y constant com constarà la veritat esser aquells y cada hu de ells declarats excomunicats y incursos en dita excomunicació, agravats o reagravats, com de justícia serà trobat fahedor, la qual suplica *in omnibus omni modo meliori* ser-li feta y ministrada, sos drets fiscals sempre salvos...

El 18 de maig de 1703, J. Gallart, que era prevere en dret civil i en decrets, doctor vicari, oficial del bisbe Miquel Joan de Taverner i Rubí, rep la primera informació. Josep Rosselló,³³ pagès del lloc de Sarrià de Ter, poble situat a pocs quilòmetres de Celrà, confessa haver assistit la tarda del Dijous Sant, a la plaça pública, en un escenari improvisat, muntat sobre un cadafal, davant de tot el poble i en presència d'un públic nombrós vingut dels pobles veïns, a la representació de la “Presa”. Joseph Rosselló dona el nom d'uns quants veïns de Celrà que representaven la funció, detalla el paper que cadascú feia en l'obra, encara que no se'n recorda de tots. Més d'un veí representa dos o més papers secundaris. Pels oficis que diuen que tenen aquests veïns, ens adonem que la majoria de celranencs que figuren en l'obra representen el poble treballador, les classes subalternes, tot i que un dels encausats, Antoni Frou,³⁴ era en aquell moment jurat de la vila. Sabem que, d'entre els actors, hi havia un personatge que feia de Pròleg, és a dir, que recitava una composició en vers que servia d'introducció a la part dramàtica.

(fl. 3r). “*Dixit lo contengut en la denunciació fiscal a mi, testimoni de present llegida, conté molta veritat. Lo que dich saber per quant lo die del Dijous de la Semmana Santa, sinch del mes de abril pròxim passat, a mi, en lo lloch de Celrà, en dita denunciació anome-*

³³Die 5 may 1703. *In termino loci de Sarria juravit et desposuit testis sequens. Josephus Rosselló, agricola parochiue de Sarriá.*

³⁴Fèlix Clar i Antoni Frou (*bracerius*) eren, en aquesta època, jurats de la vila de Celrà. Els dos jurats són els qui el 3 de maig de 1703 arrenden a Josep Pou la carnisseria del poble. Vegeu Arxiu Històric de Girona (manual 427, notari J. Andreu. Girona, 7).

nat, que allí a la tarde del mateix dia en la plaça pública de aquell, sobre un catafals o teatro que en dita plaça s'i havie compost, viu fer y representar públicament devant de tot lo poble de dit lloch y grandíssim número de altre gent de diferents altres llocs curcumvehins, al viu, la *Presa de Christo Señor Nostre*, y dels qui fèyan dita representació coneguí y viu molt bé, jo, testimoni, los següents, és a saber:

- Josep Pou, carnicer, lo qual representave Jesús.
- Joan Serra, carreter, Damià Mestra, pagès, [...] ³⁵ Blanes, teixidor de lli, lo qual feya lo paper de trompeta.
- Antoni Frou, menestral, lo qual representave Pròlech.
- Pere Llarch, teixidor de lli, lo qual representave Marcos.
- Gaspar Pagès, calciner, tots del dit lloch de Celrà. A tots los quals viu y coneguí molt bé entre los demás qui representàvan. Y conech vuy en die lo testimoni per tenir-los tractats. Y exa és la veritat per lo jurament que tinch prestat.”

Com que Joseph Rosselló, pagès de Sarrià de Ter, no sap escriure, una altra persona ha de signar per ell la seva declaració:

“Jo, Martí Puig, beneficiat de Sant Pere de Galligans de la present ciutat de Gerona, firmo la present deposició per dit Joseph Rosselló, per dir ell no saber de scriure. Vuy, dia, mes y any sobredits.”

Un altre testimoni, Miquel Vilar,³⁶ ferrer del Pont Major, també declara sobre la representació a la qual va assistir. Vilar, que té prou memòria, pot donar al fiscal el nom d'uns quants actors:

“*Dixit* lo enarrat³⁷ en la denunciació fiscal a mi, testimoni, de present llegida, conté molta veritat, lo que dich saber per esser anat lo die del Dijous Sant, als sinch del mes de abril pròxim passat, en lo lloch de Celrà, en dita denunciació anomenat. Y en la tarde de dit dia viu fer

³⁵ En blanc. El testimoni no recorda el nom de pila d'aquest representant.

³⁶ *Michael Vilar, ferrifaber, vicinatus Pontis Majoris Parrochie Sancti Faelicis presentis civitatis Gerunde...*

³⁷ *lo enarrat*: qui ho explica, ho narra..

y representar en la plaça pública y comuna de dit lloch sobre de un catafal eo teatro, que en dita plaça viu aparellat y parat públicament, y devant de tot lo poble de dit lloch y de grandíssim número de personas, viu en dita plaça ajustades y congregades, al viu, la *Presa de Christo Nostre Senyor*, per moltes personas de dit lloch. Y de aquelles qui feyan dita representació coneguí y viu molt bé en dit teatro les següents:

- Primerament, Joan Serra, carreter, lo qual feya lo paper de escrivà.³⁸

- Miquel, (f. 4v) son fill,³⁹ lo qual representave lo paper de àngel.⁴⁰

- Damià Mestra, pagès.

- Tou Mercader, lo qual representave lo paper de Sant Pere.

- Miquel Condom, ferrer, Antoni Frou, Pere Blanch, carreter y Joseph Pou, carnicer, lo qual feya y representave lo paper de Jesús, tots del dit lloch de Celrà y als quals coneguí y viu jo, testimoni, molt bé en dit cathafal en dit die, y també fahent y representant dita *Presa*. Y conech vuy en die, jo, testimoni, per tenir-los tractats. Y exa és la veritat, per lo jurament que tinch demunt prestat. Jo, Miquel Vilar, far[r]er del Pont Major, paròcia (sic) de Sant Faliu de Girona, la prasant mia deposició firmo, dit dia, mes y any sobredits.”

El dia 31 de maig de 1703 declarava Joan Llach,⁴ prevere, sagristà de l'església parroquial de Sant Feliu de Celrà, en qualitat d'espectador de l'obra. És curiós que un home d'Església assistís a una representació devota però prohibida per les Sinodals. Em pregunto si hi anà pel seu compte o bé comissionat per les autoritats de la diòcesi per poder explicar el que havia vist i sentit. Llach denuncia, entre molts altres, Sixt Moler, estudiant, que feia el paper

³⁸ Possiblement feia el paper d'escrivà del Consell.

³⁹ Veïem la participació en aquests tipus d'espectacles populars de diversos membres d'una família, que així asseguraven la transmissió d'aquestes obres devotes.

⁴⁰ En alguns impresos de la passió catalana setcentista apareixen àngels en un moment del Sant Sopar, quan Jesús dóna la comunió als seus deixebles. També en l'escena a l'hort de Getsemani, un àngel s'apareix a Jesús.

⁴¹ *Dia 31 may 1703. In termino loci de Selrà, juravit testis sequens. Joannes Llach, prevere, sacristà ecclesia parroquial de Sant Feliu*

de Maria Magdalena (en aquesta època els personatges femenins eren representats per homes).

(f. 5) “*Dixit* lo que jo sé y puch dir sobre lo que v[ostra] m[ercè] en la denunciació fiscal, a mi de present llegida y donada, be [ve] a compèndrer, que conté molta veritat tot lo en ella narrat, lo que dich jo, testimoni deposant, saber, per trobar-me lo dia del Dijous Sant a la tarda de la Semmana Santa més proppassada, que comptàvem sinch de abril del present any, en lo sementiri de la iglésia parroquial de dit lloch, lo qual es contiguo a la plassa pública de dit lloch de Selrà, y viu [que]⁴² en dita plassa hi havia un gran concurs de gent congregada y un catefal, y sobre de ells, en dita ocasió, lloch y puesto també viu jo, testimoni, que differentes personas fèyan y representàvan, al viu, públicament, en dita plassa y devant de tot lo pobla, la *Presa de Christo Señor Nostra*, fent differentes papers de dita Presa, entre los quals hi viu y coneguí molt bé las personas baix escritas y següents.”

Joan Llach, com a prevere que era de l'església parroquial de Sant Feliu de Celrà, coneix bé tot el poble i per tant recorda gairebé tothom:

- Feliu Llach,⁴³ licenciado, qui feya sant Joan.
- Josep Pagès, menestral, que feya de Pilat.
- Pera Blanch, carreter, qui feya de Herodes.
- Pera Arbonés, rayoler, qui feia de Dimoni.⁴⁴
- Joan Pagès, calsiner, qui feya de Rabí.
- Sist Moler, estudiant, qui feya de Madalena.
- Damià Mestre, pagès, altre de la sinagoga.
- Antoni Frou, menesteral, altre de la sinagoga.⁴⁵
- Joan Serra, menesteral, qui representava altre de la sinagoga.

⁴² La conjunció se sobreentén en l'estil de l'època, però en determinats casos ho recordem perquè s'entengui el sentit.

⁴³ Aquest llicenciat, era germà de Joan Llach, el denunciand?

⁴⁴ Es tracta del dimoni que arrossega Judes als inferns, una vegada s'ha penjat.

⁴⁵ Segons Rosselló, testimoni de Sarrià de Ter, Antoni Frou representava també el paper de Pròleg.

- Jauma Cortada, pagès, altre de la sinagoga.⁴⁶
- Cist Coll, menestral, qui feya de Judas.
- Thou Mercader, estudiant, mestre de dit lloch, qui feya de sant Pera.”

A continuació hi ha una relació de veïns també denunciats, però sense especificar el paper que feien a l’obra:

“Pere Guinart, jove pagès, Miquel Mercader, jove treballador, Miquel Serra, carreter, Genís Quintana, jove treballador, Joan Sabenya, bracer, qui fèyan y representàvan diferents papers de dita presa, los quals tots habítan en dit lloch de Selrà. Lo que dich jo, testimoni, saber per las rahons [*que*] tinch sobre referidas, per trobar-me en tot present y haver-los en dita ocasió coneguts molt bé, y conexent-los vuy en dia per tenir-los ben tractats y altrament ser tot molt públich y notori per dit lloch de Selrà y llochs circumvehins. Y exa és la veritat per lo jurament tinch prestat. Jo, Joan Llach, prevera y sacristà de Selrà, firmo de mà pròpia lo present... dit dia, més y any sobradits.”

Aquest mateix dia (31 de maig del 1703), declara el reverend Pere Calvo, domer de Celrà (f. 6r). També és testimoni presencial, perquè en el moment de la representació (“lo dia del Dijous Sant a la tarda de la Setmana Santa més proppassada que contàvem zinc del mes de abril del present any de 1703”) es trobava en

“lo comunidor [*avui desaparegut*] que és en lo sementiri de la isglésia parrochial de dit lloch de Selrà, lo qual al sementiri és contiguo a la plassa pública de dit lloch. Y viu [*que*] en dita plassa hi havia un gran concurs de gent congregada y un catafal, y sobre dit catafal en dita ocasió viu jo, testimoni, que diferents personas fèyan y representaban al viu, públicament, en dita plassa y devant de tot lo poble (f. 6v) la *Presa de Christo Senyor Nostre*, fent diferents papers de dita *Presa*, en los quals hi viu y coneguí molt bé las personas baix escritas y següents:

- Feliu Llach, licenciado, qui representava sant Joan.

⁴⁶ Quatre personatges integraven el consell de la Sinagoga.

- Josep Pagès, qui representava Pilat.
- Pera Blanch, qui representava Herodes.
- Pera Arbonés, rayoler, qui representava lo Dimoni.
- Joan Pagès, calsiner, qui representava Rabí.
- Sist Moler, estudiant, qui representava la Madalena.
- Damià Mestre, altra de la sinagoga.
- Antoni Frou, altra de la sinagoga.
- Joan Serra, menesteral, i Jauma Cortada, pagès, altra de la sinagoga.
- Sist Coll, menestral, qui feya de Judas.
- Thou Mercader, estudiant, mestra de dit lloch, qui feya de sant Pera.
- Pere Guinart, jove pagès, Miquel Mercader, jove treballador, Miquel Serra, carreter, Genís Quintana, jove treballador, Miquel Serra, carreter, Genís Quintana, jove treballador, Joan Sabanya, bracer, qui fèyan y representàban differents papers de dita *Presa*, los quals tots habítan en dit lloch de Selrà...”⁴⁷

Jo, Pere Calvo, domer de Selrà, firmo de mà pròpia la present mia depositió, dit dia, mes y any sobredits.”

A dos de juny de 1703, J. Gallart, pevere, oficial del bisbe Taverner, dictà acta d'excomunicació contra aquest grup de veïns de Celrà que havien representat “públicament, al viu” la *Presa de Christo Nostre Senyor*:

(f. 7r) “Dels mèrits del present procés, per informació rebuda, consta de la intenció d'esta part del venerable procurador fiscal, Josep Pou, carnisser, y altres en la dita informació mencionats, [que] en lo Dijous Sant a la tarda representaren, públicament, al viu, la *Presa de Christo Senyor Nostre* a la plaça pública del lloch de Celrà, ab lo que incorreguéran en la excomunicatió proferida contra los fahents semblant cosa en los cap. 8, títol 14 de *Religiosis Domibus* en lo llibre 3 de las Sinodals del present Bisbat. Per lo que demana dita esta part de dit procurador fiscal esser los sobre anomenats y cada hu d'ells *nominatim*

⁴⁷ La resta de la declaració no ofereix res de nou. Tots aquests representants de l'obra donen poders notariais a Narcís Llobera, notari causídic, perquè els representi. La constitució del procurador es va fer el 26 de juny del 1703 (Arxiu Històric de Girona, notaria J. Andreu, manual 427).

declarats incursos en dita excomunió, agravats y regravats; y que per vèurer-se axí declarar incursos sían citats y de lletras citatòrias, segons stil esser provehit y justícia *omni modo meliori ministrada*. 2 de juny 1703.

Secuntur litterae cittatori....

(f. 7v) Nós, lo doctor Josep Gallart, prevere en lo dret civil y en decrets, doctor vicari en lo spiritual y temporal, general y official del Il·lustríssim y Reverendíssim Senyor Don Miquel Joan de Taverner y Rubí, per la gràcia de Déu.”

Al foli 8r, Joseph Gallart, que cita altra volta la lletra dels textos de les Constitucions Sinodals (capítol 8, títol 14) que prohibeixen aquest tipus de representacions, denuncia aquests veïns de Celrà per haver representat la *Presa*, sense permís, a la plaça pública del poble. A continuació hi ha la llista dels encausats: “Josepho Pou, Foelice Llach, Josepho Pagès, Petro Blanc, Petro Rabones, Joanne Pages, Sixto Moler, Damian Mestre, Antonio Frou, Joanne Serra, Jacobi Cortada, Sixto Coll, Petro Ginar, Michaele Mercader, Michaele Serra, Ginesio Quintana, Joan Sabanya, Thou Mercader, omnes habitantes in dicto loco de Salrrà”.

[6 de juny de 1703]

El vicari Josep Gallat imposa a aquests veïns de Celrà una multa de 100 ducats d'or, destinats a obres pies. També demana la seva excomunicació. Els inculpats tenen tres dies de termini perquè compareguin personalment davant del prevere instructor.

(f. 29r) “Nós, Don Josep Gallart, prevere en lo dret civil y en decrets, doctor vicari en lo spiritual y temporal, general y official del il·lustríssim y reverendíssim Sr. D. Miquel Joan de Taverner y Rubí, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Bisbe de Gerona, del Consell de sa Magestat; als amats nostres en Jesucrist tots y sengles preveres, arxicurats com no curats, de la iglésia parroquial del lloc de Celrà y altres de nostre diòcesis y nuncios jurats de la present cort eclesiàstica de Gerona, a qui les presents pervindran, salut en lo Senyor.

Sapiau que en lo die primer del present mes y any davant nós comparegué lo venerable Francisco Mallol, procurador fiscal de dita

nostra cort eclesiàstica, lo qual que celosament nos ha presentada la súplica del thenor següent:

Il·lustre y molt reverent Senyor:

Dels mèrits del present procés, per informació rebuda, consta de la intenció d'esta part del venerable procurador fiscal que Josep Pou, carnisser, y altres en la dita informació mencionats, etc., insertatum.

Per ço y alt dit procurador fiscal nos ha suplicat fóssem servits sobre ditas cosas posar remey oportú, y vist per nós ser molt just y conforme a rahó, instant dit venerable procurador fiscal, havem manat fer y despedir las presents ab thenor de las quals a vosaltres y a quiscú de vosaltres vos diem. Y en virtut de santa obediència manam que tresllat de las presents doneu y lliureu a Josep Pou, carnisser, Cist Moler, estudiant, Damià Mestra, Antoni Frou, Joan Serra, menestral, Jaume Cortada, pagès, Cist Coll, menestral, Thou Mercader, estudiant, mestre de dit lloch de Selrà, Pere Guinart, jove pagès; Miquel Mercader, jove treballador; Miquel Serra, carreter; Genís Quintana, jove treballador, Joan Sabanya, bracer, y altres en lo acte de citació nomenadors, qui fèyan y representàvan diferents papers en dita *Presa*, tots habitants de dit lloch de Selrà de dita vostra parròchia, amonestant y manant, axí com nós, ab tenor de las presents, amonestam y manam als sobredits que a pena de 100⁴⁸ ducats de bon or a llochs pios, a arbitre nostre aplicadors, y en subsidi de excomunicació mayor *latta e sententiae ipso facto incurrendo* dins de tres dies pròxims, comprès lo mateix dia de la íntimació⁴⁹ de las presents a ells fahedora en avant, comptador, personalment y no per procurador, en Gerona devant nós comparègan per ohir y vèurer declarar haver indicis en las penas y censuras excomunicacions proferidas contra los fahents semblant representació en lo cap. 8. tit. 14 de *Religiosis Domibus* en lo llibre 3 de las Sinodals del present Bisbat y altres en los sagrats cànons estatuhidas.

Si, emperò, en alguna de ditas cosas se sentiran gravats, dins lo mateix termini, semblantment en Gerona, devant nós comparègan per a deduhir justas causas y rahons, si algunas ne tindran, perquè ditas

⁴⁸ El copista havia escrit 50 i després ho va ratllar.

⁴⁹ Acció i efecte d'íntimar, fer saber.

cosas fer no alégan, significant-los altrament que pasat dit termini de tres días, del quals un per lo primer, altre per lo segon y lo restant per lo tercer y per emptori tèmens y trina canònica monició un edicte per tres los assigneu, axí com nós ab thenor de las presents los assignam, que en cas de contrafacció y resistència procehirem contra quiscú de aquells a la exació de dita pena de la declaració y publicació de dita excomunicació mayor, cittan-los ara per aleshores, axí com nós ab thenor de las presents los cittam per a què lo primer día immediatament següent passats dits tres dies ab continuació dels següents, los quals per totas y senglas dilacions y doctrina canònica monició se'ls assignan, com està dit, en Gerona, personalment y no per procurador devant nós comparègan per a vèurer y ohir declarar haver dampnadament incorregut en ditas penas y publicar-se, agravar-se y reagrar-se, com de justícia serà trobat fahedor llur absència en res no obstant més contumàcia exhigint. Dades en Gerona als sis del mes de juny del any de la Nativitat del Senyor de mil set-cents y tres. Gallart.”

[13 juny 1703]

(f. 10r) “Reproduceix esta part, del venerable procurador fiscal, las lletres citatòrias contra Joan Pou y altres, despedidas ab llur legítimas... declarats incurso en la excomunicació proferida en lo cap. 8, tit. 14 de *Religiosis domibus* en lo llibre 3 dels synodals del present bisbat y manats publicar com té demanat... Fondevila, fiscal.”

“Reproduceix esta part del venerable procurador fiscal las lletres publicatòrias a sa instància despedidas contra de Joan Pou, carnisser, y altres en ditas lletres anomenats, tots habitants en lo lloch de Celrà, junt ab la legítima publicació y execució de aquellas *ut inserat, seu consuat*. Y atès dits Joan Pou y los demás anomenats en ditas lletres són pertinassos, demana dita esta part del venerable procurador fiscal, acusada y admesa contumàcia contra de aquells, que sían agravats y regravats. Y per ço de lletres agravatòrias y regravatòrias, vulgo ditas segonas, contra de aquells esser provehit segons estil del millor modo, los drets fiscals sempre salvos.”

[19-6-1703]

Edicte d'excomunicació contra els representants de la *Presa* del lloc de Celrà, signat per Joseph Gallart que, perquè serveixi d'escarment, s'ha d'anunciar públicament a l'església, amb el poble congregat, el primer diumenge o festa de precepte immediatament següent al dia que s'hagi publicat. Aquesta condemna és vigent mentre no donin satisfacció a l'Església, facin penitència i paguin les despeses de la instrucció.

Nós, Don Josep Gallart, prevere en lo dret civil y en decretos, doctor vicari en lo spiritual y temporal, general y official del il·lustríssim y reverendíssim Sr. D. Miquel Joan de Taverner y Rubí, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica Bisbe de Gerona, del Consell de sa Magestat; als amats nostres en Jesucrist tots y sengles preveres, arxicurats com no curats, de la iglésia parroquial del lloc de Celrà y altres de nostre diòcesis y nuncios jurats de la present cort eclesiàstica de Gerona a qui les presents pervindran, salut en lo Senyor.

Sapiau que en la enquesta en la present cort eclesiàstica de Gerona, instant lo venerable procurador fiscal de aquella contra de Josep Pou, Feliu Llach..., tots habitants de dit lloch de Selrà, de dita vostra parròchia fulminada⁵⁰, lo die present y devall escrit, a instància del venerable procurador fiscal havem feta y publicada la provisió del thenor següent... [...]

En virtut de la qual y per execució de dita nostra provisió [...] manam que lo primer die de diumenge o festa de precepte immediatament següent després que las presents vos seran estadas presentadas en vostra iglésia quant la mayor part del poble en ella és congregat, com és costum, ab alta e intel·ligible veu las presents nostras lletres publiquieu, publicant y denunciand així com nós ab thenor de las presents publicam y denunciand per excomunicats dits Josep Pou..., tots habitants de dit lloch de Selrà, de dita vostra parròchia, y com ha tals eviteu, com an thenor de las presents evitar manam, de la participació dels Sants Sagraments de Nostra Santa Mare Iglésia y de la comunió dels faels christians. Y assò fins y a tant que hauran donada satisfacció a la

⁵⁰ *Fulminar*: 'llançar una condemnnació, especialment en nom de l' Església'. (DCVB).

Iglésia y feta condigna penitència y pagats tots los gastos de nós eo de dit Il·lustríssim y Reverendíssim Sr. Bisbe merex obtenir lo benefici de la absolutió. *Dattus* en Gerona, als 19 del mes de juny del any de la Nativitat de milt set-cens y tres.

El 26 de juny 1703, el procurador de Joseph Pou demana en nom de tots els encausats el sobreseïment del procés, s'ofereix a pagar la multa imposada i sol·licita per als seus representats el benefici de l'absolució.

(f. 13r) "Il·lustre y molt reverent Senyor:

No obstant la apel·lació que per esta part fou interposada de la sentència declaratòria de recurs de censura per S. R. proferida, en força de la qual queda suspès lo effecte de dita sentència, ab tot, a major cautela, compareix devant S. R. lo legítim procurador de Joseph Pou, carnicer, y demás en dita sentència nomenats. Y ab las lletras en força de dita sentència despedidas y nominatíssimas excomunicats qui son poder exhibeix [...] oferint pagar los gastos que los seran [...] concedir a dits sos principals lo benefici de absolutió, manant per dit efecte despedir las lletras de absolutió segons estil, per esser així rahó y justícia que implora *omni modo meliori*. Altissimus F. Brusi."⁵¹

26 de juny de 1703.

Suplicació *oblata et presentata* per Narcís Llobera,⁵² notari causídic de Girona, procurador de Josep Pou i els altres encausats en la sentència, on demana l'absolució pels acusats i ofereix el sotmetiment al magisteri de l'Església.

⁵¹ Fèlix Brusi era notari apostòlic, escrivà major de la Cúria Eclesiàstica de Girona.

⁵² La relació de persones que apareixen en el poder donat a Narcís Llobera, com a encausats o testimonis, són: Antoni Frou, Pere Guinart de Palagret, Joan Sabenya, Teovald Mercader, Fèlix Llach, Joan Serra, Sist Molera, Miquel Serra, Josep Pou, Miquel Mercader, Genís Quintana, Pere Blanc, Damià Mestre, Jaume Cortada, Miquel Piferrer, Pere Medinyà [que potser era familiar de qui signa aquest article], Miquel Escot, Joan Pagès, Sixt Coll, Pere Arbonès, Miquel Ginart, Benedictus Vila. (Notari J. Andreu, núm. 427, Girona 7).

(f. 15r) “Il·lustre y molt reverent Sr.:

No obstant la apellació que per esta part fou interposada de la sentència declaratòria de incurs de censuras per vossa reverència proferida, en força de la qual queda suspès lo effecte de dita sentència, ab tot, a mayor cauthela compareix devant vossa reverència lo legítim procurador de Joseph Pou, carnisser, y demés en dita sentència nomenats y ab las lletres en forsa de dita sentència despedidas *nominatim* excommunicats qui son poder exhibeix *ut inveteratur*, offerint pagar los gastos que justos seran y summeten-se a vostra reverència y present cort y renunciant a la apel·lació [*que*] haurían interposat de la dita sentència declaratòria, demana que, attès *quod Ecclesia est pia mater*, se’ls sia ditas offertas y submissió admesas y concedit a dits sos principals lo benefici de absolució, manant per dit effecte despedir las lletres de absolució segons estil, per esser axí rahó y justíssia que implora *omni modo meliori*. Altissimus F. Brusi.”

APÈNDIX I

Relació de documents menors que fan referència a la carrera eclesiàstica de Sixt Veray, canonge de la Catedral. Aquesta paperassa es pot consultar classificada a l’Arxiu Diocesà de Girona, en els diversos inventaris redactats per Josep Maria Marquès. S’indica el número de manual, registre o procés i el document.

Manuels, 1670-1699. **6715:** Sixt Veray, clergue de Celrà, insta col·lació del benefici de Sant Nicolau, tercer de la seu, al qual ha estat presentat per Francesc Veray, pagès de Celrà. **7053:** El vicari general confereix el benefici de Santa Helena de la seu a Sixt Veray, clergue de Celrà. **7054:** Fèlix Veray, domer de Celrà, permuta el benefici de Santa Maria Antiga de Celrà amb Sixt Veray, obtentor del benefici de Santa Helena de la seu. **7814:** Francesc Resplant permuta el personat que acaba de fundar amb Sixt Veray, canonge de la seu, obtentor del benefici dels sants Bartomeu i Nicolau, tercer de la mateixa seu.

Manuels, 1700-1729. **356:** El vicari general confereix el benefici de Santa Helena de la seu a Sixt Veray, canonge de la Sau. **357:** Narcís de Burgués, canonge de la seu, permuta el benefici de Santa Maria de Sant Sadurní, amb Sixt Veray, obtentor del benefici de Santa Helena de la seu. **875:** Sixt Veray, canonge de la seu, insta la col·lació del benefici de Sant Sebastià de Palau-sator. **1701:** Ignasi Jordà, procurador de Joseph Marsillach, substitueix en la procura Sixt Veray, canonge de la seu. **1785:** Sixt Veray, canonge de la seu, insta la col·lació del benefici de Santa Maria de Castelló. **1798:** Sixt Veray, canonge de la seu, fa procura a Martirià Clarà, jurista de Castelló.

1930: Sixt Veray, canonge de la seu, insta la col·lació del benefici de Sant Francesc del castell de Peratallada. **2878:** Sixt Veray, ardiaca d'Empordà a la seu, comissionat pel capítol, confereix la sagristia d'Aiguaviva a Joseph Lledó, clergue de Berga. **5102.** Sixt Veray, canonge de la seu, permuta un personat fundat per Francesc Resplant el 1698 i el benefici de Santa Maria de Celrà amb Fèlix Veray, obtentor de la doma simple de Celrà.

Registres de lletres, 1586-1819. 4919. Testimonial per oratori privat a favor de Sixt Veray, de Celrà, 7 setembre 1752.

Processos. 4080/199. Sixt Veray, canonge de la seu, obtentor del benefici dels sants Sebastià i Llúcia de Palau-sator, contra Jeroni Aleñà, pagès de Corçà. 1725.

APÈNDIX II

El procés de Lledó de 1690

Com en el cas del procés instruït a Celrà contra els representants de la passió, en el cas de la població empordanesa de Lledó, de primer trobem l'ofici, signat per Pere Barril, oficial del bisbe F. Miquel de Pontich, el qual mana la publicació d'un edicte a l'església del poble, que entre altres coses recorda als fidels parroquians la prohibició de representar l'episodi de la *Presa* a Lledó. Els contraventors d'aquesta ordre, en aquests cas els jurats de la vila de Lledó, que sembla que són els qui van donar el permís per a la representació, poden ser excomunicats; abans, però, tenen sis dies per presentar a Girona, personalment o bé a través de procuradors, les al·legacions que creguin oportunes per salvaguardar els seus drets. De la representació de Lledó ho desconeixem gairebé tot, llevat de la data, Dijous Sant de 1690; no sabem qui foren els actors, el lloc d'escenificació, etc. D'aquest procés només ens n'ha pervingut l'edicte de l'oficial del bisbe i el plec de descàrrecs que redactaren els jurats de la vila.

Llegim l'edicte:

“Nós, lo doctor Pere Barril, prevere, canonge de la Sancta Iglésia de Gerona, vicari en lo espiritual y temporal, general y oficial del il·lustríssim y reverendíssim senyor F. Miquel de Pontich, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica bisbe de Gerona, y del consell de sa Majestat, als amats nostres en Jesucrist, tots y sengles preveres, axí curats com no curats, de la isglésia parrochial de la vila ho lloch de Lladó del present bisbat de Gerona, y a altres aquí las presents pervindran, salut en lo Senyor.

A instància del reverent Salvi Valentí, prevere, procurador fiscal de la present cort eclesiàstica de Gerona, a vosaltres y a quiscú de vosaltres vos diem, y en virtut de sancta obediència manam, que lo die de vint-i-tres dels infrascrits mes y any, que serà la fèria quinta, anomenada de la Cena del Senyor, àlias lo Dijous Sant, en vostre església, quan la major part del poble en ella estarà congregat per ohir lo divinal offici, y alrement com és de costum las presents nostres lletras publiqueu, com ab tenor de las presents publicar

manam, amonestant y manant a tot y qualsevol gènere de persones de qualsevol estament, grau o condició que sían, que a pena de sinquanta lliuras, moneda de plata, a llochs pios, a arbitre nostre aplicadores, y en subsidi de excomunicació mayor, no gosen ni presumèscan en dita diada ni altres, en dita vila de Lladó, ni parròchia ni en altres pars, representar la *Presa*, vulgarment dita, *de Nostre Senyor Jesucrist*, ni altres passos a dita la *Presa* concernents; y si en assò se sentirán gravats y ningun de ells se sentirà gravat, en Gerona y devant nós, personalment ho per llur llegítim procurador, comparègan, y quiscú de ells, dins sis dias pròxims vinents després de la publicació de las presents nostras lletres, comparega per a deduhir y allegar causas y rahons justas, si algunas ne tindran, perquè lo predit fer no dègan altrament en las de contrafacció y renitència³³, lo que no crehem, contra ells y quiscú d'ells se procehirà a la exacció de dita pena, declaració y publicació de dita excomunicació mayor y altrament, com de justícia serà trobat fahedor. Cittan-los ara per leshores, axí com nós, ab tenor de las presents, los citam a ells, y a quiscú de ells per a què lo últim de dits sis dias ab continuació dels següents, dels quals dos per lo primer, dos per lo segon y los restants dos per lo tercer y peremptori i tèrmems y trina canònica monitió, un edicte per tres los assignen, semblantment en Gerona y denant nós comparègan per a vèurer y ohir declarar haver ells y quiscú dels contrafahents incidit y incorregut en dita sentència de excomunicació mayor, y altrament publicar-se, agravar-se y reagrar-se, y axí com de justícia serà trobat fahedor llur absència en res no obstant més contumàtia exhigint. Dades en Gerona, als 20 del mes de mars, y any de la Nativitat del Senyor de 1690. F. Barril, oficial i vicari.”

Presens mandatum publicatur fuit per me Jacobus Puig, sacristain, etc., canonicus, die 23 mensi martii 1690. A continuació hi ha una segona nota signada per Celedonium Valls, capellà de la parròquia de Sant Feliu de Lledó, conforme ha difòs aquest manament aquest mateix dia.

Plec de descàrrecs dels tres jurats de la vila de Lledó

Els jurats de la vila de Lledó, a través del seu procurador, contesten el requeriment de la Cúria de Girona. L'escrit, que no fa la impressió que fos redactat pels jurats sinó per un expert jurista que fa gala de formació humanística, és una mostra de prosa culta catalana de caire processal.

“Il·lustríssim y molt reverent senyor,

Miquel Pla y Miquel y Joseph Prats, lo corrent any jurats de la vila de Lladó del present Bisbat, compareixent devant de vostre reverència com a fills

³³ *renitència*: ‘resistència a obeir’.

obedients de la Iglésia, se submètan a vostre reverència, deduhint que per ocasió del molt concurs de poble que se havia ajustat de molts llochs circumvehins en dita vila per vèurer representar la *Presa* lo dia del Dijous Sant y no haver tingut notítia del mandato de vostre reverència en què manava no-s fes dita representatió a fins que estava ja per a fer-la, no pogueren persuadir fos lo intent de vostre reverència privar-los en dita ocasió de quant ja tothom estava congregat per a veure-la y attanent a esta consideratió passaren a fer-la, no per *contemptum* ni inobediència, y per quant pugan haver delinquit en alguna manera, posats als peus de vostre reverència com a fills obedients, que no han tingut ànimo danyat per a no obehir, suplicam ab tot rendiment sia de bon servey usar de misericòrdia ab dits jurats, la universitat y poble de dita vila de Lladó, mitigant las penas comminadas ab dits mandatos protestant de nom la deguda obediència a tots los mandatos de R. R. y que *in posterum* procuraran evitar ab tot cuydado cosas semblants; y com al pas que los inobedients y renitents⁵⁴ han de ser castigats, los rendits y regoneguts dehuen ser ab amor abraçats y los mandatos de las censuras no són sinó medicinals, ordenadas sols a la regonexensa de aquells contra qui se promúlgan, y sia ordenat en los sagrats cànons *odio habeant, peccata non hominii corruptantur tumidi tollerent infimi non animo secuentii sed medenti*,⁵⁵ sent estat (com no veuhen) delictes, seria per flaqueza y no per porfiada renitència. Per tant y altrament, demànan y suplican dits jurats que no sia passat avant en la publicatió de las censuras y per mitigadas las penas comminadas en dit mandato, com ho espèran de la benignitat, pietat y misericordia de vostre reverència, offerint pagar los gastos ab la moderatió que de la misericòrdia espèran tots. Altissimus, etc. S. Pro[curador] Fondevila. N. Llobera.”

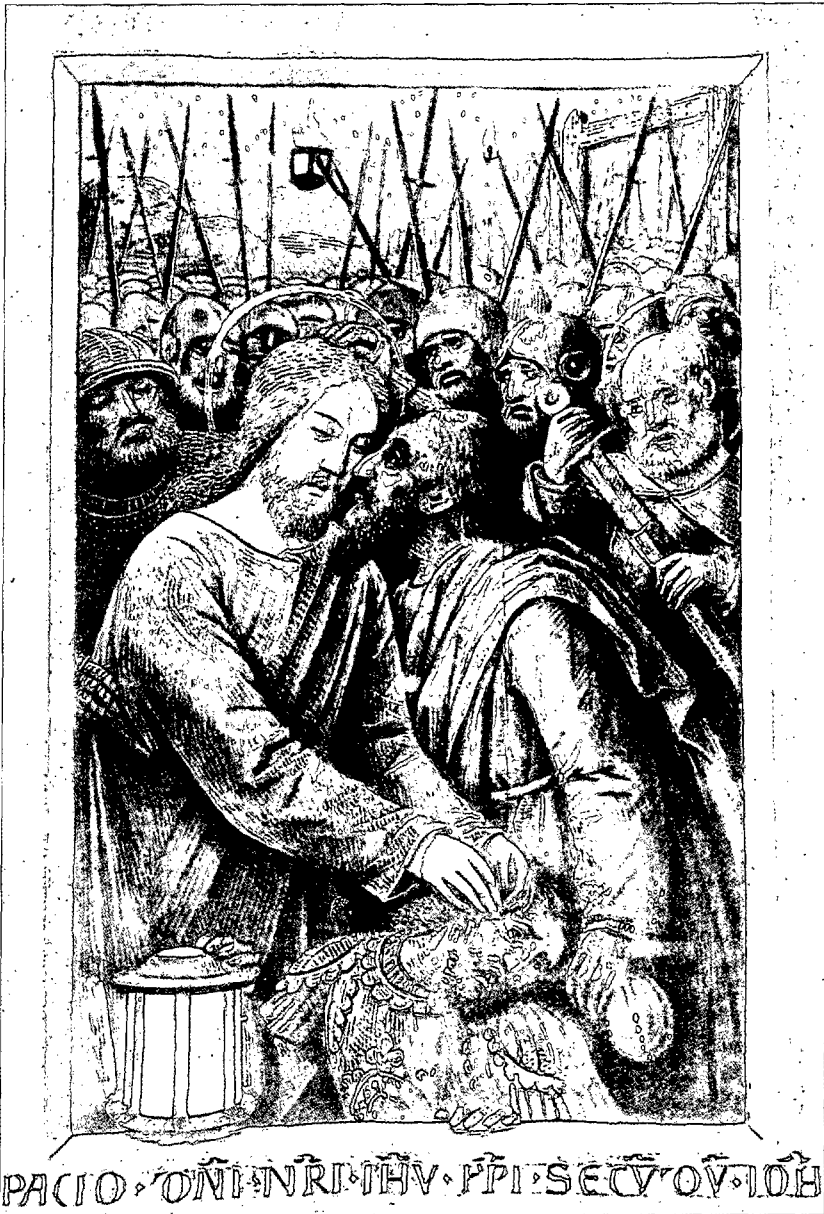
J. Barril, oficial i vicari, afegeix una nota al peu de l'escrit de descàrrec, en la qual anota que el dia 30 de març del 1690 s'ha inserit aquesta cèdula de suplicació en la resta de l'expedient.

⁵⁴ Que es resisteixen a obeir.

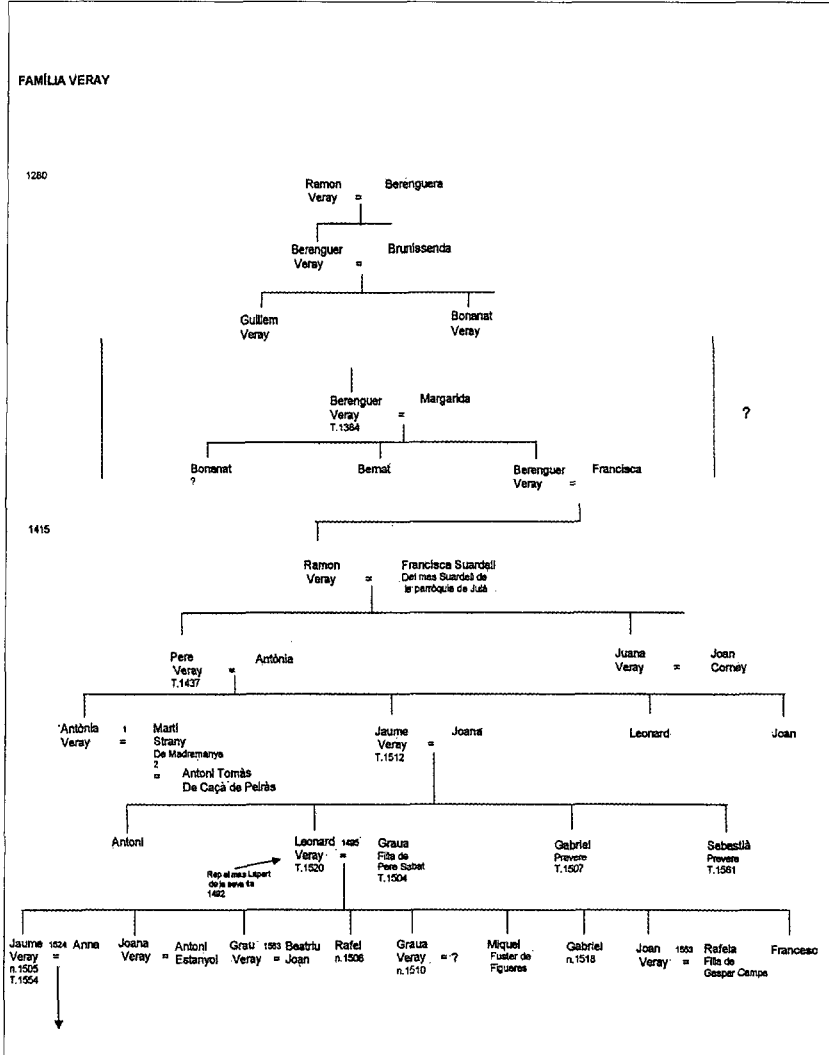
⁵⁵ Aquest és un fragment d'un text patristic, l'autor del qual no he sabut precisar, que el procurador cita com a argúcia jurídica.

B. de Breidenhach, Gravat a la fusta del Viatge de la Terra Santa, Saragossa (P. Hurus, 1498).

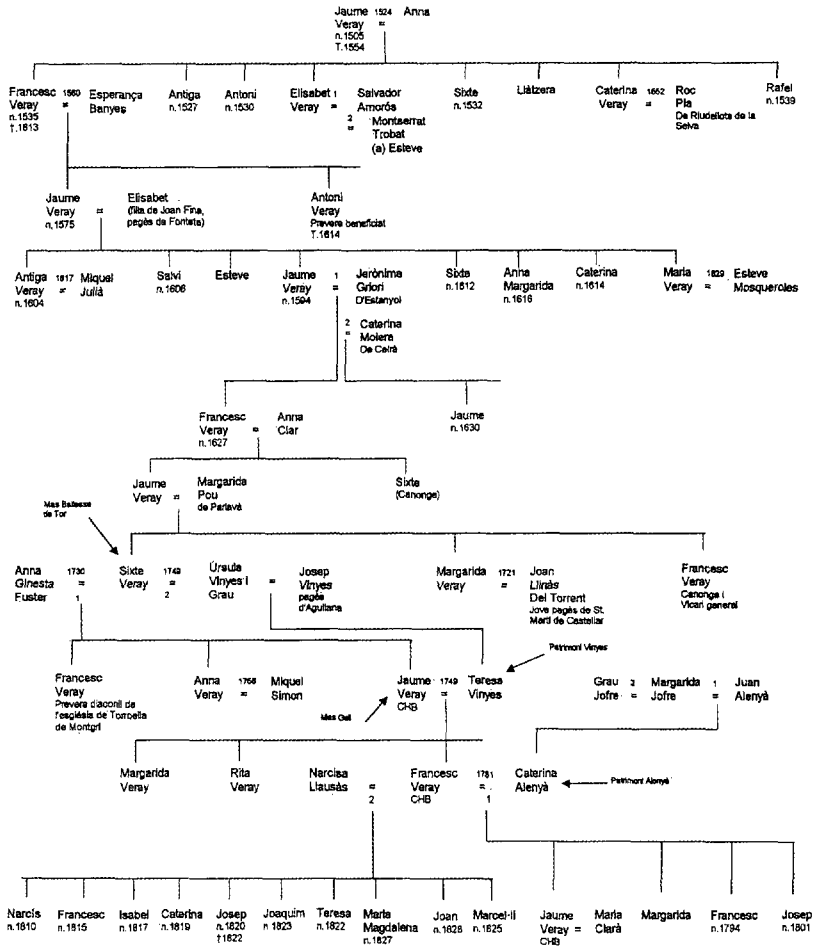

Simó Pere fereix Malcus. El bes del traïdor Judes. Llibre d'Hores d'Hipòlita d'Aragó (Ms. de la biblioteca de Montserrat, segle XV)

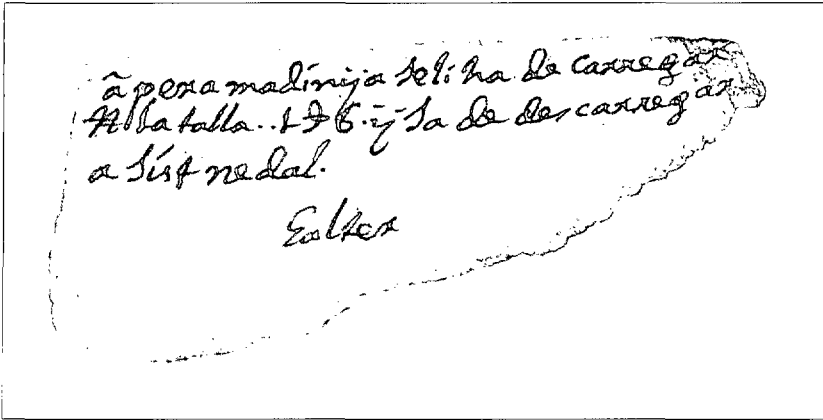
EL DRAMATURG SIXT VERAY, CANONGE DE LA CATEDRAL DE GIRONA, EN EL CONTEXT DE LA REPRESENTACIÓ DE LA PASSIÓ A CELRÀ (1703)

Arbre genealògic de la família Veray de Celrà, elaborat per Santi Soler, a partir de la documentació familiar que es conserva a l'Arxiu Històric de Girona.

Mestre Bartomeu. Calvari. Girona, Museu Diocesà.

Tros de paper que servia de punt de llibre, on surt grafiat el nom de Pere Medinyà, de segur un avantpassat de l'autor d'aquest article. Casualment aquest senyal es trobava intercalat entre les pàgines del manuscrit de la passió de Sixt Veray. Un celranenc de nom Pere Medinyà apareix citat a declarar en el procés contra els representants de la passió de Celrà. Vegeu text de la nota número 52.